

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

➤ Ενότητα 8: Η Δημόσια Ιστορία

Χαρίλαος Εξερτζόγλου

Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- ▶ Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- ▶ Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «**Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση**» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Στόχοι ενότητας

- Στην ενότητα αυτή θα ασχοληθούμε με την δημόσια ιστορία. Πρόκειται για ένα πεδίο που σχετίζεται με την συλλογική μνήμη χωρίς να ταυτίζεται με αυτή. Αφορά τις πολλαπλές επινοήσεις του παρελθόντος και την χρήση του γενικότερα που προκύπτουν πέραν της ακαδημαϊκής ιστορίας και τον τρόπο που διαχέονται μέσα από τα μέσα επικοινωνίας και δικτύωσης αλλά και άλλους τρόπους αναπαράστασης.

Δημόσια Ιστορία

Τι είναι η δημόσια ιστορία;

- ▶ Ο ορισμός της δημόσιας ιστορίας δεν είναι απλή υπόθεση. Πρώτον διότι το εύρος της δημόσιας ιστορίας είναι όπως θα δούμε μεγάλο. Δεύτερον διότι η δημόσια ιστορία δεν είναι απλώς ένα πεδίο αποκλειστικά ιστορικού ενδιαφέροντος όπως πχ η κοινωνική ή η πολιτισμική ιστορία. Το ενδιαφέρον της δημόσιας ιστορίας είναι α) η σχέση της με το παρόν, πολύ λιγότερο με το παρελθόν και β) η σχέση της με ένα κοινωνικό ακροατήριο που ξεπερνά κατά πολύ τους ιστορικούς.
- ▶ Βέβαια η Δημόσια ιστορία έχει σχέσεις με την κοινωνική ή πολιτισμική ιστορία στο μέτρο που φέρνει στο προσκήνιο, ανάμεσα σε άλλα, τις φωνές εκείνων που αγνόησε η επίσημη ιστορία. Η δημόσια ιστορία μπορεί να αγκαλιάσει πολλές ομάδες που έχουν αποκλεισθεί από τις επίσημες αφηγήσεις από τα εργατικά και λαϊκά στρώματα μέχρι τις μειονοτικές εθνοτικές ομάδες, συμβάλλοντας στον εκδημοκρατισμό της ιστορίας.

Δημόσια Ιστορία

- Ως δημόσια ιστορία μπορεί να οριστούν οι τρόποι με τους οποίους μεγάλες ομάδες πληθυσμού εμπλέκονται με το παρελθόν ,ενδιαφέρονται για αυτό, μιλούν για αυτό, επιχειρούν να το αναπαραστήσουν ή και να το «βιώσουν» [εικόνα, λόγος, μορφή] Δηλαδή ένα πεδίο στο οποίο παράγεται μια σχέση με την ιστορία/παρελθόν. Φυσικά όταν μιλάμε για το παρελθόν αναφερόμαστε σε κάτι τετελεσμένο, όμως στη δημόσια ιστορία το παρελθόν που ενδιαφέρει δεν είναι γενικό αλλά συγκεκριμένο πάντα. [ένας πόλεμος, μια επανάσταση, ένα ιστορικό πρόσωπο, ένας ιστορικός χώρος μια γενοκτονία κλπ] Το συγκεκριμένο αυτό παρελθόν μπορεί να ενδιαφέρει και τους επαγγελματίες ιστορικούς, οπότε πολύ συχνά παρατηρούμε ότι υπάρχουν πολλά πεδία της δημόσιας ιστορίας που αφορούν και την ακαδημαϊκή ιστορία. Πάντως τα όρια της δημόσιας με την ακαδημαϊκή ιστορία δεν είναι αδιαπέραστα αν αναλογιστούμε πόσοι άλλοι πλην των ιστορικών μπορούν να εμπλακούν στην μελέτη του παρελθόντος από την δική τους προοπτική (αρχειονόμοι, συλλέκτες, δημοσιολόγοι, δημοσιογράφοι, μουσειολόγοι, συγγραφείς, σκηνοθέτες κ.α.) Σε αυτούς μπορούμε να προσθέσουμε και το γενικό κοινό. Η ακαδημαϊκή ιστορία έχει πάψει να έχει το μονοπώλιο στη μελέτη του παρελθόντος.

Δημόσια Ιστορία

7

- ▶ Ένα βασικό σημείο που πρέπει να συγκρατήσουμε είναι η σχέση της δημόσιας ιστορίας με το ευρύ κοινό και την καθημερινότητά του. Σε ένα μεγάλο βαθμό η δημόσια ιστορία προκύπτει, διαμορφώνεται μέσα από την εμπλοκή του κοινού με συγκεκριμένες πλευρές-συμβάντα του παρελθόντος και δεν υπάρχει χωρίς αυτή την προϋπόθεση.
- ▶ Αφορά επιπλέον, όχι μόνο την γνωστική αλλά και την συναισθηματική εμπλοκή του κοινού, που μπορεί να προκαλείται μέσα μορφές επιτέλεσης (επισκέψεις σε μουσεία, συμμετοχή σε δρώμενα), τον πολιτικό ή διαδικτυακό ακτιβισμό, αλλά και συμμετοχή σε «ακροατήρια».
- ▶ Τώρα, αυτό δεν σημαίνει ότι η εμπλοκή του κοινού με το παρελθόν έχει γενικά και αφηρημένα αφετηρία αποκλειστικά το ίδιο το κοινό. Οι αφετηρίες μπορεί να είναι πολλές. Καταρχήν, το ίδιο το κοινό, δηλαδή ομάδες πολιτών που εμπλέκονται με το παρελθόν γιατί αυτό σχετίζεται με την ταυτότητά τους και τα συμφέροντά τους.
- ▶ Κατά δεύτερον, την αντίδραση του κοινού μπορεί να προκαλέσει μια πρωτοβουλία, που προέρχεται από άτομα ή ομάδες που ασχολούνται με το παρελθόν με άλλη ιδιότητα πλην αυτής της ιστορικού, όπως πχ μια έκθεση σε μουσείο, μια κινηματογραφική ταινία, ένα μυθιστόρημα, ή άλλο έντυπο, μια τηλεοπτική εκπομπή, ένα γλυπτό-άγαλμα, μια διαδικτυακή παρέμβαση, ακόμη και μια πρωτοβουλία κατεδάφισης ή άλλης παρεμβατικής παρέμβασης σε ένα κτίριο που μπορεί να θεωρηθεί «παρελθόν».

Δημόσια Ιστορία

- ▶ Στο σημείο αυτό μπορούμε να υπογραμμίσουμε τη σχέση της δημόσιας ιστορίας με τις μορφές/ τρόπους αναπαράστασης του παρελθόντος. Αναφέρθηκα πριν σε τρόπους αναπαράστασης του παρελθόντος για να δείξω το εύρος των αναπαραστατικών μέσων που μπορούν να κινητοποιήσουν το ενδιαφέρον του κοινού για τη δημόσια ιστορία. Επομένως το ενδιαφέρον προκύπτει μέσα από τα μέσα αυτά. Η δημόσια ιστορία αναπτύσσεται μέσα από διαφορετικά μέσα και έτσι συνδέεται όχι μόνο με «συμβατικές» μορφές ιστορικής αναπαράστασης πχ το έντυπο αλλά και μέσα από μουσειακές εκθέσεις, διάφορα δρώμενα, το ιστορικό φιλμ και το ιστορικό μυθιστόρημα αλλά και περισσότερο σύγχρονες τεχνολογικά μορφές όπως πχ οι ιστότοποι στο διαδίκτυο. Η χρήση αυτών των μέσων καθιστά το κοινό ικανό να συμμετάσχει, να εμπλακεί με το παρελθόν όπως αυτό αναπαρίσταται, να μιλήσει για αυτό και να το διαχειριστεί.. Αντίθετα η ακαδημαϊκή ιστορία χρησιμοποιεί σχεδόν αποκλειστικά το έντυπο μέσο για ιστορικές αναπαραστάσεις.
- ▶ Επομένως η δημόσια ιστορία αποτελεί μια μορφή επικοινωνίας και ταυτόχρονα προϋποθέτει μέσα επικοινωνίας στα οποία έχει πρόσβαση το κοινό. Ιδιαίτερη όμως σημασία πρέπει να αποδώσουμε σήμερα στην σχέση της δημόσιας ιστορίας με τις νέες τεχνολογίες.

Δημόσια Ιστορία

- ▶ Η αναφορά στα μέσα αναπαράστασης δεν είναι τυχαία και έχει μεγάλη σημασία. Οι περισσότεροι άνθρωποι πιστεύουν ότι η μορφή με την οποία επικοινωνούμε κάτι, μια πληροφορία πχ, είναι ουδέτερη, δεν επιδρά στο περιεχόμενο του μηνύματος, δηλαδή στο τι θέλουμε να πούμε. Αυτό όμως είναι λάθος. Τα μέσα αναπαράστασης επιδρούν στο τι θέλουμε να πούμε και το μετασχηματίζουν. Όπως ακριβώς η γλώσσα που χρησιμοποιούμε έχει κανόνες που επιβάλλουν το πώς μπορούμε να πούμε κάτι, έτσι και τα μέσα αυτά αποτελούν μορφές «γλώσσας» που επιδρά στο περιεχόμενο. Αυτό βέβαια έχει και τους περιορισμούς του, που σημαίνει ότι η χρήση των μέσων αυτών επιτρέπει να «ειπωθεί» κάτι αλλά όχι κάτι άλλο. Έτσι πχ ένα ντοκιμαντέρ έχει διαφορετικές δυνατότητες αλλά και περιορισμούς στην αναπαράσταση του παρελθόντος σε σχέση με ένα ιστορικό μυθιστόρημα.
- ▶ Επιπλέον, και αυτό έχει μεγάλη σημασία, οι τρόποι ιστορικής αναπαράστασης είναι πολιτισμικά και ιστορικά προσδιορισμένοι, που σημαίνει ότι το κοινό στο οποίο απευθύνονται τους αναγνωρίζει και έχει συγκεκριμένες προσδοκίες από αυτούς.

Δημόσια Ιστορία

- ▶ Η δημόσια ιστορία λοιπόν αφορά σχέση με το «κοινό» και οργανώνεται στη βάση αναπαραστατικών μέσων. Αλλά χρειάζεται μια διευκρίνιση σχετικά με το κοινό. Το κοινό δεν αποτελεί μια παθητική μάζα αλλά μια ενεργητική δύναμη. Οι «πληροφορίες» που μεταφέρονται μέσα στη δημόσια ιστορία με τα μέσα αυτά προκαλούν αντιδράσεις και δεν γίνονται απλώς δεκτές από το κοινό.
- ▶ Επιπλέον όταν αναφερόμαστε στο κοινό δεν πρέπει να έχουμε στο μυαλό μας μόνο συλλογικότητες/ ομάδες, αλλά και άτομα. Η δημόσια ιστορία επιδρά τόσο στη διαμόρφωση συλλογικών ταυτοτήτων, όσο και στην διαμόρφωση της υποκειμενικότητας. Τα δύο αυτά επίπεδα συγκρότησης ταυτότητας είναι διαφορετικά αλλά και επικαλυπτόμενα. Πρέπει να τα έχουμε συνεχώς στο μυαλό μας και να διευκρινίζουμε πάντα σε τι αναφερόμαστε.

Δημόσια Ιστορία

- ▶ Το «κοινό» πάλι είναι ένας μάλλον γενικός όρος. Πρέπει να έχουμε υπόψη ότι το κοινό αυτό υποδιαιρείται σε ομάδες με διαφορετικές επιδιώξεις. Η δημόσια ιστορία αποτελεί ένα πεδίο στο οποίο μπορεί να επιδιωχθεί συναίνεση αλλά πιο συχνά εκδηλώνεται ένταση και ανταγωνισμός. Στο πεδίο αυτό η επίκληση του παρελθόντος συνιστά πάντα ένα επιχείρημα για επιδιώξεις στο παρόν. Η δημόσια ιστορία είναι κατεξοχήν παροντική ιστορία ακόμη και όταν όσοι επικαλούνται το παρελθόν κάνουν ότι δεν το κατανοούν, φωνάζοντας πχ για την παραποίηση της ιστορίας. Στο πεδίο αυτό εμπλέκονται τόσο ισχυροί κρατικοί θεσμοί, με κέντρο το μουσείο [π.χ Μουσείο της Ακρόπολης] αλλά όχι μόνο, μορφές ιδιωτικής πρωτοβουλίας- πχ από δωρεές σε μουσεία που κάνει μια επιχείρηση μέχρι την τηλεοπτική ή την κινηματογραφική βιομηχανία, όσο και ομάδες που αμφισβητούν μια κυρίαρχη ιστορική αφήγηση προασπίζοντας μια ταξική ή εθνοτική ή έμφυλη ταυτότητα. Θα μπορούσε κανείς να συμφωνήσει με την μία ή την άλλη ιστορική αφήγηση αλλά σε κάθε περίπτωση θα βρισκόταν στο πεδίο της δημόσιας ιστορίας.

Δημόσια Ιστορία

Δημόσια ιστορία και Λαϊκός Πολιτισμός.

- Τελικά η δημόσια ιστορία αποτελεί τμήμα του λαϊκού πολιτισμού. Εκφράζεται μέσα από μορφές που συνδέονται κατεξοχήν με τον λαϊκό πολιτισμό, όπως ο κινηματογράφος, η TV, αλλά και το διαδίκτυο. Υπόκειται σε μια διαδικασία «κατανάλωσης» με την έννοια ότι αποτελεί προϊόν το οποίο διακινείται στην αγορά και έχει τιμή, αλλά και με την έννοια της πρόσληψης του από το κοινό, το οποίο το επεξεργάζεται διανοητικά και με τους δικούς του όρους.
- Ακριβώς για το λόγο αυτό η δημόσια ιστορία δεν περιορίζεται σε μια τοπική διάσταση, αλλά εμπλέκεται σε μια παγκοσμιοποιημένη κουλτούρα, τόσο λόγω του ότι πολλά ζητήματα [πχ η μνήμη των μεγάλων πολέμων] υπερβαίνουν τα τοπικά /εθνικά σύνορα, όσο και γιατί η δημόσια ιστορία, ως στοιχείο του λαϊκού πολιτισμού «κυκλοφορεί» μέσα από τα media και τις νέες τεχνολογίες.

Δημόσια ιστορία και ταυτότητες

Η τοποθέτηση της δημόσιας ιστορίας στο πεδίο του λαϊκού πολιτισμού επιτρέπει να κατανοήσουμε τη σχέση της με τις διαδικασίες συγκρότησης ταυτότητας. Αναφέρομαι σε διαφορετικές ταυτότητες [εθνικές, τοπικές, κοινωνικές –ταξικές αλλά και έμφυλες σεξουαλικές που σε κάποιο βαθμό οργανώνονται στη βάση μιας σχέσης με το χρόνο και την ιστορία. Οι ταυτότητες δεν αποτελούν αυτονόητες αναπαραστάσεις της σχέσης με τον κόσμο ούτε ανάγονται στη σφαίρα της βιολογίας. Είναι πάντα επινοημένες και εύπλαστες, κάτι που δεν τις κάνει πλαστές ή ψεύτικες. Οι ταυτότητες συγκροτούνται, κατασκευάζονται σε συγκεκριμένα συμφραζόμενα, επομένως αποτελούν ένα πεδίο πάνω στο οποίο δομείται η σχέση του εαυτού με τον κόσμο και η σχέση αυτή είναι πάντα πολιτισμικά και ιστορικά διαμεσολαβημένη. Διεκδικούμε μια θέση ή μια ταυτότητα ανάλογα με την ερμηνεία που δίνουμε στο κόσμο που ζούμε ανάλογα με τα αιτήματα και τις προσδοκίες μας.

Δημόσια ιστορία και ταυτότητες

- ▶ Τώρα, η υπόθεση ότι οι ταυτότητες είναι ιστορικά και πολιτισμικά προσδιορισμένες σημαίνει ότι η διαδικασία επινόησης τους, η κατασκευή του εαυτού και της κοινότητας, αντλεί από διαθέσιμα ιστορικά και πολιτισμικά μοτίβα, δηλαδή από μοτίβα που αναγνωρίζονται στην «κοινωνία» ως μεστά νοήματος.
- ▶ Στο πλαίσιο αυτής της διαδικασίας η σχέση με την ιστορία έχει καθοριστική σημασία, διότι επιτρέπει στα υποκείμενα να τοποθετήσουν τον εαυτό τους σε σχέση με διαθέσιμα ιστορικά αφηγήματα, τα οποία μπορεί να είναι και ανταγωνιστικά μεταξύ τους. Βασικό παράδειγμα αποτελούν τα εθνικά ιστορικά αφηγήματα τα οποία απέναντι σε αφηγήματα που κινούνται στον αντίποδα του εθνικού. Αντίστοιχα μπορούμε να σκεφθούμε παραδείγματα σε μικρότερη κλίμακα όπως τα αφηγήματα τοπικών κοινωνιών ή εθνοτικών ομάδων.

ΤΕΛΟΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Χαρίλαος Εξερτζόγλου
Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

